

آسیب‌شناسی ریشه‌های فرهنگی حجاب در دانشگاه‌های شهرستان یزد

محمد رضا شایق*

چکیده

مقاله حاضر به بررسی ریشه‌های آسیب در پوشش زنان جامعه اسلامی و جستجوی راه‌های درمان این مشکل برآمده است. در این تحقیق پیش‌فرض هایی به عنوان آسیب (از طریق حدس) محور قرار گرفته است. نکته مهم این نوشتہ آن است که بر خلاف تصویر ابتدایی مبنی بر علیت ضعف شدید دینی درباره آسیب، در تحقیق معلوم شد که حداقل ۸۰٪ قشر آسیب دیده دارای اعتقادات دینی نسبتاً خوبی هم‌سند و عمده آسیب‌ها از نواحی زیر وارد آمده است:

- ضعف تبلیغ صحیح احکام دین در جامعه به دلیل ناهماهنگی رسانه‌ای،
- خلل، انحراف و اشکال در اعتقاد به معاد نه بی‌اعتقادی،
- غرب‌باوری (و در حد معتبره غرب‌زدگی)،
- تأثیر شبکه‌های ماهواره‌ای،
- تأثیر منفی روانی و معنوی موسیقی لجام گسیخته،
- تأثیر الگوهای غلط و تأثیرپذیری از جو غالب.

کلیدواژه‌ها: حجاب، برهنه‌گی، تهاجم فرهنگی، آسیب، پوشش، انحراف، غرب‌باوری، اعتقادات دینی.

مقدمه

استعمار فرهنگی در وصول به اهداف خود بسی موفق‌تر از زمانی بود که برای چنگ‌اندازی بر کشورهای دیگر از روش نظامی بهره می‌گرفت. عدم آمادگی نخبگان جهان سوم به ویژه جهان اسلام در مواجهه صحیح با این شبیخون میدان را برای دشمن بازتر کرد.

در کشور اسلامی ما که امروز تحت حاکمیت یک نظام مستقل قرار دارد و به صورت ویژه در ماجرای هجوم فرهنگی مطمح نظر غرب است، عوامل متعددی از جمله ناهماهنگی رسانه‌ای و ضعف آن و نیز عدم وصول مدیران فرهنگی به مبانی نظری واحد در شیوه برخورد با آسیب مذکور بر وحامت مشکل می‌افزاید.

در میان آثار این تهاجم چیزی که بیش از همه خود را نشان می‌دهد ابتدا در پوشش، خاصه در زنان است. قرآن کریم در آیات ۲۶ و ۲۷ سوره اعراف فرزندان آدم را بر حذر می‌دارد که مبادا شیطان آنها را به برهنه‌گی بکشاند. این پدیده بعد از مدتی در میان مردم گسترش می‌یابد و به صورت عادی و حتی رسم درمی‌آید و در این حال افرادی که بخواهند پوشش سالمی داشته باشند تحت تأثیر افکار عمومی قرار می‌گیرند.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم رسانی

علی(ع) می‌فرماید:

«والله ما غُزى قومٍ فِي غَفْرٍ درَاهِمُ الَّذِلَّةِ»

به خدا سوگند هرگز قومی دشمن را به خانه خود راه نداده تا بعد از نفوذ دشمن با او بجنگد مگر این که حتماً ذلیل خواهد گشت (نهج‌البلاغه، خطبه ۲۷).

اگر برای این پدیده خطرناک چاره‌اندیشی جدی نشود، ضمن گسترش سریع می‌تواند تمام نمادهای اسلامی نظام و جامعه را تحت الشاعع خود به چالش بکشد و در چنبره خود محظوظ سازد. مخالفت سرسختانه دول غربی با حجاب، در نهادهای رسمی و آموزشی نشانه اهمیت و تأثیر عمیق پوشش مناسب در حفظ هویت فرهنگی جامعه اسلامی است.

برای رفع این مشکل ابتدا باید علل و عوامل آسیب به صورتی دقیق معلوم شود و در مرحله دوم راهکارهای درست، سالم و عاقلانه جهت درمان آن اتخاذ شود. اشتباه در

تشخیص علل آسیب یا خطا در اتخاذ روش سالم در برخورد با این پدیده مستولان فرهنگی کشور را به بی راهه خواهد کشید و نه تنها زحمات آنها را هدر خواهد داد بلکه گاه باعث دامن زدن به مشکل و سپس غلبه یاس در درمان آن خواهد شد.

مبنای حاکمیت نظام در سرزمین ما بعد از انقلاب، اجرای احکام الهی بود. فداکاری‌ها، تحمل‌ها و محرومیت‌ها توسط مردم همه و همه به خاطر دلگرمی به این هدف بزرگ بوده است. سستی و مماشات در وصول به این هدف اصلی می‌توانند نظام را از مسیر اصلی خود بیرون ببرد، در این میان هر منش و رفتاری که ظهور قوی‌تری در معارضت با سنت‌ها و احکام اسلام داشته باشد، در کم‌رنگ کردن حضور اسلام در عرصه جامعه قوی‌تر عمل می‌کند و از جمله این رفتارها پدیده برهنگی و بدحجابی است.

مخاطبان این پژوهش دانشجویان دانشکده پیراپزشکی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه آزاد ایزد، دانشگاه بیزد و آموزشگاه حضرت رقیه می‌باشد که تفصیل و تصویر دقیق آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۱: افشار و گروه‌های پاسخ‌دهنده

		تعداد	درصد از مجموع
گروه‌های پاسخ‌دهنده	دانشکده پیراپزشکی	۴۶	% ۱۱/۸
	دانشکده دندانپزشکی	۴۱	% ۱۰/۵
	دانشگاه آزاد ایزد	۷۵	% ۱۹/۳
	دانشگاه بیزد	۱۵۵	% ۳۹/۸
	آموزشگاه حضرت رقیه	۷۲	% ۱۸/۵
مجموع نظردهندگان		۳۸۹	% ۱۰۰

مشخصات پاسخگویان:

جدول ۲: گروه‌های سنی پاسخ‌دهنده

	سن	تعداد	درصد از مجموع
گروه‌های سنی پاسخ‌دهنده	کمتر از ۱۸ سال	۱۵	% ۲۸
	۱۹-۲۰	۱۱۹	% ۳۰/۶
	۲۱-۲۰	۱۵۶	% ۴۰
	۲۳-۲۲	۸۱	% ۲۰/۸
	۲۵-۲۴	۱۸	% ۴/۶
مجموع		۲۸۹	% ۱۰۰

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم رسانی

جدول ۳: میزان تحصیلات پاسخ‌دهنده

		تعداد	درصد از مجموع
گروه‌های پاسخ‌دهنده	ورودی جدید	۴۳	% ۵/۹
	کاردادی	۸۵	% ۱۶/۷
	کاردادی به کارشناسی	۲۵۱	% ۵۲/۸
	دانشجوی کارشناسی ارشد	۱۰	% ۱/۱
مجموع		۲۸۹	% ۱۰۰

نتایج مشابهی که قبل از این اثر به آنها دست یافته‌یم عبارتند از:

۱. بررسی عوامل مؤثر بر نگرش دانشجویان دختر مراکز آموزش عالی بیزد نسبت به پوشش چادر.
۲. پژوهشی در باب حجاب و چادر اثر مصطفی قویدل.
۳. بررسی علل گرایش به حجاب در میان دختران شهر تهران.
۴. حجاب در نگاه دختران دانش‌آموز.
۵. نگرش دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه در استان مازندران در مورد حجاب.
۶. تأثیر عوامل اجتماعی بر پوشش دخواه دختران دبیرستانی.

بنا بر سوالات چندی که از مخاطبان پرسیده شده است، نتایج زیر به دست آمده است:

۱. به نظر شما آیا حجاب مانع پیشرفت است؟			
جدول ۴: رابطه حجاب و پیشرفت			
عنوان	تعداد	درصد کل مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم انسانی	درصد آراء مفید
حجاب مانع ترقی است	۸	۱/۲	۲/۱
اندکی تأثیر منفی بر پیشرفت دارد	۲۲	۵/۷	۵/۷
ارتباطی با پیشرفت و عدم آن ندارد	۲۷۱	۶۹/۷	۷۰/۸
عامل پیشرفت است	۸۲	۲۱/۱	۲۱/۴
مجموع	۳۸۳	۹۸/۵	۱۰۰
آراء غیرمفید	۶	۱/۵	
مجموع کل	۳۸۹	۱۰۰	

همان طور که مشهود است نتایج حاصل از این سؤال بسیار امیدوارکننده است. بی تردید درخشش جوانان دانشمند ما با روح و گرایش اسلامی در عرصه های علمی نقش کلیدی در ایجاد این باور داشته است.

۲. اعتقاد شما به مسئله معاد (قيامت) چيست؟

جدول ۵: بيانگر ميزان اعتقاد پاسخگويان به معاد و آخرين

عنوان	تعلاج	درصد کل	درصد آراء مفید
به آخرت اعتقادی ندارم	۴	۱	۱
تردید دارم	۲۲	۸/۲	۸/۴
به آخرت اعتقاد دارم ولی خدا کریم است	۹۷	۲۴/۹	۲۵/۵
درسن بالا مذهبی می شوم و فعلاً وقت جوانی کردن لست	۱۱	۲/۸	۲/۹
به آخرت اعتقاد کامل دارم	۲۳۷	۶۰/۹	۶۲/۲
مجموع آراء مفید	۲۸۱	۹۷/۹	۱۰۰
آراء غیرمفید	۸	۱/۲	
مجموع کل آراء	۲۸۹	۱۰۰	

نتیجه اين مورد نيز دلگرم کننده است و نشان مي دهد که ريشه ها كمتر آسيب دide اند و زمينه مناسبی برای ترويج فرهنگ ناب اسلام از جمله حجاب در قشر آسيب دide وجود دارد. اگرچه ضعف در اعتقاد به معاد يا فراموشی آن خطر دیگری است که با اين مورد قابل جمع است.

۳. آيا از ماهواره استفاده مي کنيد؟

جدول ۶: میزان ارتباط مخاطب با شبکه‌های ماهواره‌ای

عنوان	تعداد	درصد کل	درصد آراء مفید
زیاد	۴۶	۱۱/۸	۱۱/۹
متوسط	۱۰۶	۲۷/۲	۲۷/۵
کم	۱۱۰	۲۸/۳	۲۸/۵
خیر	۱۲۴	۳۱/۹	۳۲/۱
مجموع	۳۸۶	۹۹/۲	۱۰۰
متفرقه	۳	۰/۸	
مجموع	۳۸۹	۱۰۰	

جدول ۷: میزان استفاده از رسانه‌های غیرایرانی

عنوان	تعداد	درصد کل	درصد آراء مفید
استفاده می‌کنم	۵۵	۱۴/۱	۱۶/۴
تنها صبح خبری من آنها هستند	۱۴	۳/۶	۴/۷
داخلی و خارجی هر دو استفاده می‌کنم	۱۷۹	۴۶	۴۶/۹
استفاده نمی‌کنم	۱۲۴	۳۴/۴	۳۵/۱
جمع آراء مفید	۳۸۲	۹۸/۲	۱۰۰
آراء غیرمفید	۷	۱/۸	
مجموع	۳۸۹	۱۰۰	

جدول های بالا نشان می دهند که استفاده از ماهواره تأثیر عمیقی بر رفتار قشر آسیب دیده دارد و بی تردید ماهواره نقطه نفوذ دشمن به حصار اعتقادی جامعه و ایجاد خلل در آن است، لاجرم باید برای رفع این مشکل و سد این منفذ چاره ای اساسی اندیشید. در غیر این صورت این مجرای نفوذ خود می تواند در هدر رفتن حاصل تلاش های فرهنگی اثری مشهود داشته باشد.

۴. به نظر شما اسلام دینی است که برای همه زمان هاست یا دوران آن سپری شده است؟
دلیل طرح این سؤال این بود که احتمال داده می شد تبلیغات غربی ها در این باره روی ذهن عده ای اثر سوء گذاشته و باعث بی رغبتی آنها به ارزش های اسلامی شده باشد که این نتایج به دست آمد:

جدول ۸: آیا اسلام مناسب جوامع امروزی است یا دینی قدیمی است؟

عنوان	تعداد	درصد
دینی است قدیمی و برای جامعه امروز مناسب نیست	۸	۱/۲
برای هر عصری مناسب است اگر درست اجرا شود	۳۳۲	۸۵/۳
در مورد آن چیزی نمی دانم	۱۷	۴/۴
دین خوبی است اما باید در آن تغییراتی داد و امروزیش نمود	۳۱	۸
دین خوبی است	۱	۰/۳
جمع آراء	۳۸۹	۱۰۰

باز هم نتیجه بشارت به خیر می دهد و اگر این مقدار از افراد آسیب دیده چنین اعتقادی داشته باشند معلوم می شود نگرش جامعه اسلامی در این راستا امیدوار کننده بوده است. زمینه جهت مهار و درمان آسیب کاملاً مهیا است و مسئولان فرهنگی کشور باید با ذهنیت اسلام

گریزی، اسلام سنتیزی و بی اعتقادی به این قشر نظر کنند و قطعاً نگاه درست به مخاطب و افکار واقعی او در ایجاد ارتباط و تفهیم مقاصد به وی و ایجاد تغییر در رفتارش اثری عمیق دارد.

۵. به نظر شما آیا حجاب یک دستور دینی است؟

جدول ۹: نمایانگر میزان اعتقاد به حجاب

عنوان	تعداد	درصد کل	درصد آراء مفید
یک ارزش دینی است	۲۴۴	۶۲/۷	۶۲/۷
اختراع روحانیون است و ربطی به دین ندارد	۴۳	۱۱/۱	۱۱/۲
ارزش دینی است اما لازم شمرده نشده و اختیاری است	۹۶	۲۴/۷	۲۵/۱
مجموع آراء مفید	۲۸۳	۹۸/۵	۱۰۰
آراء غیرمفید	۱/۵		
مجموع	۲۸۴	۱۰۰	

حاصل این پاسخ‌ها یکی از نقاط آسیب را به طور جدی نشان می‌دهد. عدم اطلاع کثیری از مردم از حکم الهی و تلقی غلط از آن و تصور اینکه حجاب جزء احکام دین نیست یکی از علل مهم آسیب است و این ناشی از همان ضعف در ناحیه تبلیغ احکام اسلام است.

۶. آیا از نگاه نامحرم احساس خوشایندی دارید؟

زن در جبله و طینت و خلقت خود از توجه مرد لذت می‌برد و این یک امر فطری است که خدا در وجود زن قرار داده است و البته چون خداوند زن را طوری آفریده که مصدر ناز است و مورد نیاز، از این رو حاضر نیست این نیاز به توجه مرد را از خود به صورت تقاضا ابراز کند.

بر این مبنای خودآرایی و نمایش جلوه‌های خود به این کار اقدام می‌نماید. لازم به ذکر است که در پاسخ این سؤال نیز عده کثیری به دلیل فوق (شرم از اظهار نیاز به توجه مردان) از اظهار عقیده خود طقره رفته‌اند لکن همین مقدار که بیان کردند جای تأمل دارد.

جدول ۱۰: بیانگر احساس پاسخگویان موقع نگاه کردن مردان به آنان

عنوان	تعداد	درصد کل	درصد آراء مفید
لذت می‌برم	۱۷	۴/۴	۴/۵
از جهت معنوی ناراحت می‌شوم اما از جهت طبیعی لذت می‌برم	۹۶	۲۴/۲	۲۵/۱
تفاوتنی ندارد	۹۸	۲۵/۲	۲۶/۲
ناراحت می‌شوم	۱۶۱	۴۱/۴	۴۳
بستگی به شخص نگاه‌کننده دارد	۴	۱	۱/۱
مجموع آراء مفید	۳۷۴	۹۶/۱	۱۰۰
آراء غیرمفید	۱۵	۳/۹	
مجموع	۳۸۹	۱۰۰	

همان طور که مشهود است ۲۸/۶٪ از پاسخگویان اظهار داشته‌اند که از توجه مرد نامحرم به زیبایی‌های بدن خود لذت می‌برند. بی‌تردید به دلیل ذکر شده این آمار بالاتر از این است و به عقیده نگارنده تقریباً ۱۰۰٪ این زنان، چنین حالتی دارند.

برای علاج این مشکل چند راه وجود دارد و آن راهکار تفهیم این حقایق به زنان است که:

- نگاه نامحرم نگاه هوس‌آولد است نه نگاه تعظیم و تکریم.
- طبیعت مردان طوری است که زنان خودنما را حقیر می‌یابند نه با شخصیت.

- زن در حجاب برای مرد به منزله معمای حل نشده است و به همین سبب جاذبه دارد به عکس زن خودنمایی.

- خودنمایی زن در نظر مرد به معنای اعلان نیاز به توجه مرد و احتیاج به نظر اوست.
- مرد هوس باز زن خودنمایی را به چشم ابزار رفع نیاز می‌نگردد نه انسان دارای احترام و شخصیت.
بیان این حقایق و حتی بحث بر روی هر کدام از این امور به عنوان یک موضوع بحث در رسانه‌ها تا حد زیادی می‌تواند این حس طبیعی که به انحراف کشیده شده است را در مسیر خود قرار دهد.

۷. آیا به ترانه گوش می‌دهید؟

جدول ۱۱: میزان استماع ترانه توسط پاسخگو

عنوان	تعداد	درصد کل	درصد آراء مفید
خیلی زیاد	۱۲۶	۳۲/۴	۳۲/۵
زیاد	۸۹	۲۲/۹	۲۲/۹
متوسط	۱۱۶	۲۹/۸	۲۹/۹
کم	۳۵	۹	۹
گوش نمی‌دهم	۲۲	۵/۷	۵/۷
مجموع	۳۸۸	۹۹/۷	۱۰۰
غیرمفید	۱	۰/۳	
مجموع	۳۸۹	۱۰۰	

بی تردید این امر خود از عوامل مهم تخریب معنوی و از علل مهم ایجاد روح حجاب گریزی

و خودنمایی است.

در اینجا برای اینکه این حقیقت بازتر شود چاره‌ای جز این نیست که اندکی به ریشه این موضوع توجه کنیم و در این راه از آیات قرآن و روایات کمک بگیریم و آنگاه با نتایج عینی و تجربی مقایسه کنیم. قرآن کریم از قول زور(گفتار باطل و بی‌اساس) به شدت نهی فرموده و نیز طرفداران لهو الحدیث (سخنان باطل) را نکوهش کرده و آنها را مستهزی راه خدا و گمراه‌گر و فاقد درک حقیقی دانسته است (القمان: ۵).

در بیست روایت از امامان معصوم دو عبارت فوق به غنا (ترانه) تفسیر شده است و در روایات دیگری نیز غنا دارای این آثار معرفی شده است:

- رشد نفاق (صدقه، ۱۴۰۳ق، ج ۲: ۵۰۵؛ مغربی، ۱۳۸۵ق، ج ۲: ۲۰۷).

- تعلیم آن کفر است (مغربی، ۱۳۸۵ق، ج ۲: ۲۰۷).

- پلیدترین مخلوق خداست (همان).

- امتی که آلات موسیقی در آن رایح است به کرامت و قداست نمی‌رسد (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۶: ۴۲۴).

- غنا مقدمه زناست (حرعاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۷/۱، باب ۱۰۰).

- خانه‌ای که در آن غنا باشد از فاجعه ایمن نیست (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۱: ۴۳۳).

- ملائکه از خانه غنا دور می‌شوند (همان).

- گوش مستمع غنا از آواهای خوش بهشتی محروم است (حرعاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۱۷، باب ۱۰۰).

- شیطان همراه غنا پای کوبی می‌کند و فرشته دور می‌شود (کنگره امام رضا، ۱۴۰۶ق: ۲۸۴).

روایات شیعه و سنی در این زمینه بسیار است که ما به همین مقدار اکتفا می‌کنیم.

یکی از ویژگی‌های بارز موسیقی و ترانه تحریک مداوم احساسات است آن هم نه احساسات پاک انسانی بلکه احساسی که ریشه در تمایل جنسی دارد. بدیهی است اگر دائماً فردی احساس خود را تحریک کند عقل او دچار رکود و ضموری خواهد شد، چه این که هر بُعدی از ابعاد انسان که بیشتر مورد مراجعه قرار گرفت قوی‌تر می‌شود و اصولاً فلسفه ریاضیات

همین است. ریاضت یعنی ورزش و ریاضیات ورزش‌های عقل و فکرند. از این‌رو افرادی که عادت به ریاضت پیدا کنند دارای قوت عقل می‌شوند و افرادی که عادت به استماع ترانه پیدا کنند، کمتر به عقل خود بها می‌دهند زیرا کار عقل اندیشیدن و حرکت از مقدمات مجهول به سوی معلوم است و این کار سخت و تلخ می‌باشد. اما انگیزش احساس، آن هم احساس ملایم و موافق طبع مادی، شیرین و جذاب است لاجرم بعد از مدتی نیروی عقلی در فرد خمود می‌شود و احساسات شخصیتی وزن و وقوف می‌باید و یکی از آثار این سیکی عقل در پوشش او بروز می‌کند.

با دقت می‌توان دریافت که موسیقی تمام ویژگی‌های مواد مخدر را داردست که عبارتند از:

۱. ایجاد نشاط آنی کاذب و بدون زحمت،

۲. ایجاد اعتیاد به شیء نشاط‌آور،

۳. کم اثر شدن تدریجی شیء مخدر و بالارفتن میزان مصرف آن برای ایجاد حالت خاص،

۴. تضعیف احساسات حقیقی و رشد احساسات کاذب،

۵. تقویت خیالات موهوم،

عز لگدکوب کردن عقل و اندیشه و ~~پرتاب~~ ^{پرتاب} سوزدن افعال نابخردانه و سبک از معتمد، و آثار مخرب روحی و جسمی دیگر.

و چه نیک گفته است لوته فرانسوی که:

«موسیقی در تخدیر اعصاب از مواد مخدر هم مخرب تر است» (عبداللهی، بی‌تا: ۳۰).

صاحب کتاب تأثیر موسیقی بر اعصاب و روان عمر ده‌ها تن از مشاهیر درجه یک موسیقی جهان را بررسی کرده و به این نتیجه رسیده است که جز دو نفر آنها هیچ کدام به سن ۶۰ نرسیده‌اند و از سرشناس ترین آنها موزارت، واگنر، بتهوون، شوبرت، دووراک، راول، بولدن و شومان هستند که همگی در آخر عمر دیوانه گشته و به امراض سخت مبتلا شدند! (عبداللهی، ۱۳۵۳: ۲۶).

جالب این است که احساسی را که موسیقی بر می‌انگیزد احساسات بر مبنای عقل نیست بلکه احساس بر مبنای غریزه است و بین این دو فرق عظیمی است.

۸. موضوع دیگر میزان ارتباط پاسخگویان با قرآن کریم می‌باشد؟

جدول ۱۲: تجکیفیت پرسخود را در قرآن

عنوان	تعداد	نوصد کل	درصد آراء مفید
فقط الفاظ آن را می‌خوانم و از معانی آن اطلاعی ندارم	۱۰۸	۲۷/۸	۲۸/۵
هم می‌خوانم هم به معانی آن توجه می‌کنم	۱۹۵	۵۰/۱	۵۱/۵
قرآن را قبول ندارم	۳	۰/۸	۰/۸
قبول دارم ولی نمی‌خوانم	۷۳	۱۸/۸	۱۹/۳
مجموع آراء مفید	۳۷۹	۹۷/۴	۱۰۰
آراء غیرمفید	۱۰	۲/۶	
مجموع کل	۳۸۹	۱۰۰	

۹/۷۷٪ از مخاطبان اهل تلاوت قرآن هستند و دو سوم آنها به معانی آن نیز توجه دارند. این آمار مبشر به خیر بوده و نشانگر زنده بودن ریشه‌های اعتقادی حتی در قشر آسیب دیده است و می‌توان با استناد به معتقدات دینی و تحریک علایق اعتقادی آنان در حل معضل بدحجابی موفق شد.

۹- سؤال دیگر درخصوص الگو بودن حضرت فاطمه(س) است؟

جدول ۱۳: میزان اعتقاد به الگو بودن حضرت فاطمه

عنوان	تعداد	درصد کل	درصد آراء مفید
زیاد	۱۹۹	۵۱/۲	۵۲/۹
متوسط	۱۲۳	۳۱/۶	۳۲/۷
کم	۳۹	۱۰	۱۰/۴
معتقد نیستم	۱۵	۳/۹	۴
مجموع آراء مفید	۲۷۹	۹۶/۷	۱۰۰
آراء غیرمفید	۱۳	۲/۳	
مجموع کل	۲۸۹	۱۰۰	

میزان بالای اعتقاد به الگو بودن حضرت فاطمه در این قشر در راستای اثبات سلامت اصلی اعتقادات آنها می‌باشد که خود یکی از بهترین راه‌های برخورد با پدیده پوشش نامناسب در مورد زنان است.

۱۰. سؤال دیگر در مورد اعتقاد پاسخگو به حضور نظارت امام عصر (عج) می‌باشد.

جدول ۱۴: میزان اعتقاد به امام زمان و حضور او

عنوان	تعداد	درصد کل	درصد آراء مفید
زیاد	۳۲۸	۸۴/۳	۸۶/۵
متوسط	۳۶	۹/۳	۹/۵
کم	۸	۲/۱	۲/۱
معتقد نیستم	۷	۱/۸	۱/۸
مجموع آراء مفید	۳۷۹	۹۷/۴	۱۰۰
آراء غیرمفید	۱۰	۲/۶	
مجموع کل	۳۸۹	۱۰۰	

درصد بالای پاسخگویان درباره این سؤال به چنین نظراتی معتقدند و این از اهرم های نیرومند در جهت اصلاح جامه است که نباید از آن غفلت کرد.

۱۱. سؤال بعدی از مخاطبان درباره آیات قریحه نماز بود که نتایج زیر به دست آمد:

جدول ۱۵: آیا نماز می خوانید؟

عنوان	تعداد	درصد کل	درصد آراء مفید
أرى	۳۳۹	۸۷/۱	۸۷/۶
خیر	۱۲	۳/۱	۳/۱
گاهی	۳۰	۷/۷	۷/۸
فقط در مناسبها	۶	۱/۵	۱/۶
مجموع آراء مفید	۳۸۷	۹۹/۵	۱۰۰
آراء غیرمفید	۲	۰/۵	
مجموع کل	۳۸۹	۱۰۰	

۱۲. در جواب این سؤال از مخاطبان که تا چه اندازه در پوشش خود تابع نظر شوهر خود می‌باشد نتایج زیر به دست آمد:

جدول ۱۶: میزان تأثیر نظر همسر در مورد حجاب

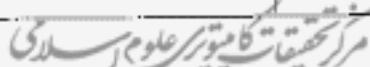
عنوان	تعداد	درصد کل	درصد آراء مفید
خیلی زیاد	۲۴	۶/۲	۲۶/۴
زیاد	۲۴	۶/۲	۲۶/۴
متوسط	۱۲	۳/۳	۱۴/۳
اثری ندارد	۴	۱	۴/۴
نوع حجاب من قبل از ازدواج شکل گرفته و نظر همسرم تأثیری ندارد	۲۶	۶/۷	۲۸/۶
مجموع آراء مفید	۹۱	۲۳/۴	۱۰۰
۲۹۸ آراء غیرمفید (افراد مجرد)	۷۶/۶		
مجموع کل	۲۸۹	۱۰۰	

این نتیجه نشان می‌دهد که برای رفع آسیب نباید کار فرهنگی را به زنان محصور کرد بلکه اصلاح اعتقاد مردان و ایجاد تعادل غیرت در آنان نیز اثری مشهود خواهد داشت.

۱۳. در جواب این سؤال که آیا مخاطبان به حجاب معتقدند یا تابع جو حاکم می باشند نتایج زیر به دست آمد:

جدول ۱۷: میزان اعتقاد به حجاب

عنوان	تعداد	درصد کل	درصد آراء مفید
اعتقاد دارم اما خودم نمی توانم رعایت کنم	۷۰	۱۸	۱۸/۳
اعتقادی ندارم	۳۴	۸/۷	۸/۹
تابع شرایط هستم	۸۰	۲۰/۶	۲۰/۹
اعتقاد دارم و تاحد امکان به آن عمل می کنم	۱۹۸	۵۰/۹	۵۱/۸
مجموع آراء مفید	۲۸۲	۹۸/۲	۱۰۰
آراء غیرمفید	۷	۱/۸	
مجموع کل	۳۸۹	۱۰۰	

۱۴. در پاسخ سؤال دیگر که آیا از مرجعی تقليد می کنید نیز نتایج زیر حاصل آمد:

جدول ۱۸: آیا مرجع تقليد دارد؟

عنوان	تعداد	درصد کل	درصد آراء مفید
بله	۲۹۹	۷۶/۹	۷۸/۹
خیر	۸۰	۲۰/۶	۲۱/۱
مجموع آراء مفید	۳۷۹	۹۷/۴	۱۰۰
آراء غیرمفید	۱۱	۲/۶	
مجموع کل	۳۸۹	۱۰۰	

نتایج تحلیل‌ها و راه کارها

در طول این بحث بیان کردیم که نتایج متعددی نشان می‌دهد که قشر آسیب دیده از نظر پوشش و اعتقاد، در باطن تخریب کلی نشده بلکه اعتقادات کلیدی چون پاییندی به نماز، قرآن، نظارت امام عصر و تقليد در احکام شرعی، جاودانگی اسلام به عنوان دین سعادت بخش و نظایر آن در این قشر علی رغم وضع ظاهری زنده است. این یادآوری بدان جهت بود که اطلاع از معتقدات فرد آسیب دیده در اصلاح رفتارهای اجتماعی وی نقش بسیار مهم و حساسی دارد و عدم اطلاع مصلحان از این خصوصیت چه بسا نتایج زحمات آن را به هدر می‌دهد.

به عنوان مثال اگر فردی بخواهد زنی را در همین موارد از منکر بازدارد و نهی کند و در مواجهه با او با این ذهنیت برخورد کند که وی فردی غیرمعتقد به مبانی است طبعاً رفتار و گفتار او این ذهنیت را آشکار می‌کند و همین امر باعث جبهه‌گیری و ناراحتی شدید مخاطب و استنکاف و حتی برخورد او می‌شود و این نکته، نکته‌ای مهم در اصلاح و علاج آسیب این بحث می‌باشد.

در اینجا به بعضی از علل مهم آسیب به صورت اجمالی اشاره می‌کنیم:

۱. برداشت غلط از رحمت الهی

با دقت می‌توان فهمید گاهی سوء فهم در مبانی عقیدتی اثری همچون بی‌اعتقادی دارد و حتی گاهی سوء فهم در دین، فرد مذهبی را از فرد غیرمعتقد خطرناک قر می‌کند. به عنوان مثال یک فرد بی‌دین ارزشی برای یک نفس محترم قائل نیست اما فرد منحرف (مثل خوارج نہروان) که از معتقدات منحرف پر شده است ممکن است به این نتیجه برسد که بر او واجب است فرد بی‌گناهی را بکشد!

بنابراین اصلاح معتقدات دینی خصوصی در ظرفات‌ها امری بسیار مهم و حساس است که گاه انحراف در یکی از آنها یک جامعه دینی را از کار می‌اندازد، همان طور که خرابی

و خلل در یک قطعه کوچک خودرو باعث توقف و عدم امکان استفاده از منافع خودرو می‌شود.

بکی از این انحرافات که ناپیداست اما آثاری بسیار مخرب و ویرانگر دارد آن است که:

«رحمت الهی بی حساب است و خدا کریم است و با یک گناه بنده اتفاقی نمی‌افتد»

در این اعتقاد خطرناک، فرد گرفتار خلط می‌شود زیرا از دیدگاه اسلام رحمت الهی حساب دارد چه این که رحمت الهی بی‌حد است نه بی‌حساب. بی‌حد بودن رحمت الهی به دلیل آن است که ذات او و کمالات او مطلق و لايتناهی است اما این به معنای بی‌حساب بودن رحمت الهی نیست. قرآن در بسیاری از آیات بر این معنا اصرار ورزیده تا به ضمیر مردم القاء کند که رحمت الهی از روی حساب توزیع می‌شود نه بی‌حساب، زیرا اگر این رحمت بی‌حساب باشد لازمه‌اش مساوی بودن خوبان و بدان است و قرآن کریم به شدت این امر را انکار می‌کند. از جمله در این آیات:

آیا پرهیز کاران را همانند بی‌تقویان قرار می‌دهیم؟ (ص: ۲۸).

آیا کسی که مؤمن است همانند فرد نافرمان می‌باشد؟ (سجده: ۱۸).

هرگز نیکی و بدی (در پیشگاه خدا) یکسان نیست (فصلت: ۳۴).

.... و رحمتم همه چیز را فراگرفته (اما به صورت خاص) برای کسانی قرار خواهم داد که پرهیزگاری نموده، زکات می‌دهند و کسانی که به آیات ما ایمان می‌آورند (اعراف: ۱۵۶).
اگر یک مصلح اجتماعی نقاط حساس آسیب را نداند هرگز در اصلاح موفق نمی‌شود بلکه گاه ناخواسته آسیب را تشدید می‌کند، همان طور که اشتیاه پزشک در تشخیص علت درد نتیجه مشابه به دنبال دارد.

۲. غرب باوری

غرب باوری مفهومی غیر از غرب‌زدگی دارد. غرب باوری آن است که فردی باور کرده باشد که با پیروی از روش‌ها و فرهنگ غربی می‌توان به خوشبختی رسید و این نیز دو شق دارد، یکی باور تمام زوایای فرهنگی غرب و دیگری باور داشتن روش غربی‌ها در اقتصاد و صنعت و مسائلی که موجب پیشرفت کشور در این زمینه‌های است.

غرب زدگی مرحله عملی و شدید غرب باوری است و آفت بزرگی است اما غرب باوری همیشه بروز نمی‌کند بلکه گاهی آثار خود را نشان می‌دهد و این وابسته به شدت و ضعف باور فرد و نیز میزان معتقدات اسلامی است.

غرب باوری به نسبت شدت و ضعف خود می‌تواند موجب بروز رفتارهایی شود که با فرهنگ اسلامی همخوانی نداشته باشد و همسوی فرهنگ غربی باشد. یکی از این رفتارها پدیده بدحجابی است. وقتی فردی در عمق ضمیر باطنی خود باور کرد که راه ترقی و خوشبختی همان است که غربی‌ها رفته‌اند و راه‌های دیگر محکوم به شکست است و بی‌تردید این رفتار موجب تشبیه او به آنها و تکرار مدل‌ها و متدهای آنان می‌شود، به همین سبب این فرد نسبت به کلام کسانی که سخن را در قالب‌های غربی و اصطلاحات آنان عرضه می‌کند حساسیت افزونتری دارد و کالاهای خارجی خاصه اروپایی و آمریکایی را بیشتر می‌پسندد، افرادی که مدتی در خارج بوده‌اند احترام بیشتری می‌گذارند و آن را امتیازی مهم تلقی می‌کند، در خرید کالا، کالایی را انتخاب می‌کند که روی جعبه آن از کلمات لاتین استفاده شده و به همین سبب می‌بینیم کثیری از محصولات داخلی حتی یک کلمه فارسی روی آنها نوشته نشده است و این دلیل توسعه این آفت بزرگ در مردم است. حتی بر روی خودروهایی که در داخل کشور ساخته می‌شود، اسم فارسی را با کلمات انگلیسی می‌نگارند و حتی الفاظ نگاشته شده روی موشک ماهواره بر، که به دست متخصصان کشور خودمان ساخته شده است، انگلیسی است با این که بداع و ظرافت‌های خط فارسی در مرتبه‌ای است که الفاظ لاتین از جهت هنری در مقابل آن به حساب نمی‌آید!!

روحیه غرب باوری به هر میزان که شدت یابد برای سلامت جامعه خطرناک تر و مشکل‌سازتر می‌شود و آفات بسیار آن بر اهل نظر پوشیده نیست و راه رهایی مردم از این دام فکری بیان نقاط ضعف بزرگ فرهنگ غرب به صورت مستدل، مستند و تحلیلی است خصوصاً در موارد زیر:

- ضعف عواطف انسانی در غرب،

- تزلزل بنیان خانواده،
  - بالا بودن آمار طلاق در غرب و جوامع متابع و مشابع،
  - بالا بودن آمار جنایات و جرایم،
  - سردرگمی روحی و فکری و بروز مکتب‌های بی‌شمار متناقض،
  - شیوع بیماری‌های لاعلاج و مهلك مثل ایدز به خاطر بی‌بند و باری‌های جنسی،
  - بی‌ارزش و بی‌جادبه شدن زن و به تبع آن گریز جوانان از ازدواج به خاطر سهولت راه‌های نیل به تمایلات جنسی،
  - احساس شدید بی‌هدفی و پوچی.
- الوین تافلر که خود از مدافعان تمدن آمریکاست در کتاب موج سوم به عمدۀ واقعیات فوق اعتراف کرده است (تافلر، ۱۳۶۳: ۶ - ۵۰۴).

بیان این واقعیت خاصه از زبان محققان غربی و بیان آمارهای تکان دهنده نیمه پنهان در جوامع غربی دوای مؤثری برای رفع علت غرب‌باوری است و مردم با اطلاع از این حقایق گرایش و خوش‌بینی خود را به غرب از دست می‌دهند و نتیجه‌اش توجه و روی‌آوری به فرهنگ ناب اسلامی می‌شود.

وصول به این مقصد از طریق زیر ممکن است:

- (الف) باز کردن جایی در دروس عمومی در دانشگاه برای معرفی چهره واقعی فرهنگ غربی و خلاصه‌ها و ضعف‌های آن.
- (ب) اجرای برنامه‌های هماهنگ علمی، مستند و مستدل از طریق صدا و سیما در وقت‌های پرمخاطب.
- (ج) تأسیس مجلات و نشریات و اختصاص بودجه برای این منظور و تشویق نویسندهان به تألیف کتب مربوط.
- (د) وضع قانون منع تبلیغ بر روی تولیدات داخلی با لغت انگلیسی.
- (ه) جایگزین کردن هرچه بیشتر فیلم‌های ساخت داخل به جای فیلم‌های خارجی که در

خلال آن فرهنگ غربی ترویج می‌شود و به دید واقعیت‌انه تأثیر این فیلم‌ها در تلویزیون بر مردم بسیار زیاد است.

جای تعجب و تأسف است که غربی‌ها برای مبارزه با فرهنگ اسلام و منع شیوع آن از تمام این ظرفیت‌هایی که ذکر کردیم استفاده می‌کنند و حتی کاریکاتوریست موهن به شخصیت نبی مکرم اسلام(ص) را مورد تشویق قرار داده به او جایزه می‌دهند. با اینکه فرهنگ اسلام انسان‌ساز است و حالت هجومی علیه موجودیت غرب ندارد اما در کشور ما علی‌رغم هلاکت بار بودن فرهنگ غرب برای معنویت و دین مردم و مهاجم بودن آن از هیچ کدام از ظرفیت‌های مذکور یا در حدی ضعیف و ناچیز استفاده می‌شود و یا استفاده نمی‌شود!

۱۶۷

ای) بستن مجاری نفوذ فرهنگ غرب مثل مسدود کردن سایت‌های مستهجن، بستن یا حداقل کنترل شبکه‌های ماهواره‌ای غرب، کنترل دقیق و درست ایزارهای مخابراتی، نظارت قوی، دقیق و قاطع بر نشریات و کتب، برخورد قاطع با اساتید و معلمان مروج فرهنگ غربی، وضع قوانین منع ترویج فرهنگ غرب و مظاهر آن، کنترل مولدان پوشش و کنترل عکس‌های تبلیغاتی بر کالاهای خارجی، منع تبلیغ پوشش‌های مستهجن و خلاف مروت و منع غذاهایی با اسم‌های خلاف شرع که سوغات غرب است مثل هات داگ (سگ داغ) و اسنک (مار) که مراد گوشت این حیوانات است و متناسبانه امروز اسم این غذاها در لیست‌های غذایی فروشنده‌گان موادغذایی وارد شده است (اگرچه گوشت سگ و مار نیست).

گاستون وایه از محققان غربی می‌گوید:

«مسلمین اندلس در نتیجه روابطشان با مسیحیان گالیسیا (اروپا) مدل لباس و تزیینات آنها را تقلید می‌کردند و رسوم دیگر آنان را نیز پذیرفتند تا جایی که دیوار منازل و مکان‌های مختلف را با تصاویر سبک آنان تزیین می‌کردند. با این واقعیات که پیش روی ماست غیرممکن است هر ادم با شعوری به وسعت دنباله‌روی فرهنگی آنها (مسلمین) شک کند» (وایه، ۱۳۶۲: ۳۴).

این خلدون مورخ بزرگ اسلامی که پیروی فرهنگی مردم اندلس را از فرهنگ بیزانس (اجداد اروپاییان امروز) مشاهده کرده است، از سقوط این خطه از قلمرو اسلامی بیمناک است و

هشدار می‌دهد، اما هشدار وی مورد توجه قرار نمی‌گیرد و در پی آن فاجعه‌ای در اندلس اسلامی اتفاق می‌افتد که گوستاولوبون محقق فرانسوی آن را بزرگ‌ترین فاجعهٔ تاریخ بشری می‌نامد! ابن خلدون می‌گوید:

«اگر ملتی در جوار ملت دیگر باشد و آن ملت را بر همسایه خود غلبه و تسلطی (فرهنگی و فکری) بوده باشد، همسایهٔ ضعیف سهم بزگتری از خسرو خواهد داشت. چنانچه این وضع هم اکنون در میان مسلمانان اندلس با اقوام جلالقه کشورهای شمال (اروپایان) صدق می‌کند و می‌بینیم که اهالی آن کشور (اندلس) در طرز لباس و وسائل آرایش و زینت و بسیاری از عادات و احوال به آنها شبیه می‌جویند و حتی در ترسیم تصاویر روی دیوارها و کارگاه‌ها و منازل از آنها تقلید می‌نمایند چنانکه اگر بیننده با نظر حکمت بنگرد درمی‌باید که این وضع علامت استیلاه و غلبهٔ فرهنگ مهاجم است (گنابادی، ۱۳۶۳، ج ۱: ۲۸۲).»

از این نکات عمق مفهوم این روایت معلوم می‌شود که:

«خداوند به یکی از انبیاء بنی اسرائیل وحی فرمود که به افتت بگو (همانند) دشمنان من لباس نپوشند و غذاهای (همانند) آنها را نخورند و گریه از دشمنان من خواهند بود!» (مفاتیح الجنان: ۱۲۳۷).

۲. ضعف اعتقاد به معاد

یکی از دلایل مهم خلل‌های رفتاری از جمله یوشش نامناسب، فراموشی معاد و ضعف اعتقاد بدان است. اعتقاد به معاد بزرگ‌ترین ضمانت اجرا در حاکمیت نظام اسلامی است. چیزی که نظام‌های مادی از فقدان آن رنج می‌برند و علی‌رغم صرف هزینه‌های نجومی قادر به انسداد خلاه آن نیستند، فراموشی معاد و غفلت از آن فرد را در مسیر تباہی عمل قرار می‌دهد. قرآن کریم در آیات بسیاری تنها فراموشی معاد را برای خرابی بنای اخلاق و رسیدن به شقاوت قطعی کافی می‌داند و می‌فرماید:

«إِنَّ الَّذِينَ يَضْلُلُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسوا يَوْمَ الْحِسابِ» (ص: ۴۶)

كسانی که از راه خدا منحرف شدند برایشان عذاب سختی مهیا است زیرا روز قیامت را فراموش کردند.

«إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا» (اسراء: ۱۰)

برای کسانی که به آخرت ایمان نمی‌ورند عذابی در دنای آمده کرده‌ایم.

در این آیه صرف عدم ایمان به آخرت را برای حصول شقاوت کافی دانسته اند، لذا عدم ایمان به اصول دیگر را ذکر نفرموده است. همان طور که علامه طباطبائی در المیزان به این حقیقت تصریح فرموده است.

«وَإِذَا قَرَأَتِ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا يَسِّنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتَورًا» (اسراء: ۴۵)

و چون تو (ای رسول ما) قرآن تلاوت کنی میان تو و بی ایمانان به آخرت حجاب ناییدا
قرار می‌دهیم.

«إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَلُونَ» (نمل: ۵)

كسانی که به آخرت ایمان نمی‌ورند اعمال (زشت) آنها را در نظرشان زینت می‌دهیم پس سرگردان می‌شوند.

با همه این تمهیدات، علت تامه برای تحقق هدف اسلام در اصلاح جامعه از جمله اصلاح در پوشش حاصل نشده و مشکل به صورت کامل حل نخواهد شد زیرا طبعاً در هر جامعه افرادی هوس ران وجود دارند که به هیچ روی تابع منطق نبوده و گوششان بدھکار سخن حق نیست. اینجاست که فلسفه وجودی حاکمیت صلحاء خود را نشان می‌دهد. چه این که علت تمکین مؤمنان در زمین چیزی جز اقامه حدود الهی نیست، همان طور که قرآن کریم می‌فرماید:

«الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكُوَةَ وَأَمْرُوا بِالْمُعْرُوفِ وَنَهَا عَنِ الْمُنْكَرِ...» (حج: ۴۱)

آنان که چون در زمین قدرتشان دادیم نماز به پا داشته زکات می‌دهند و به خوبی‌ها امر و

از بدی‌ها نهی می‌نمایند.

قرآن کریم در آیات متعددی یادآور می‌شود که اجرای احکام الهی با اعمال قدرت ممکن است. آیه کریمه «خُذُوا مَا أَتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ» (بقره: ۶۳) شاهدی بر این معناست. در تفسیر آیه آمده است:

«فرمان دفاع و پاسداری شدید، قوی و همه جانبه از دین مربوط به همه امم است. مبارز بودن در میدان نبرد دینی و میزبان در صحنه فرهنگی هر دو اخذ دین به قوت است» (جوادی آملی، ۱۳۸۲، ج ۵: ۱۱۳ - ۱۱۸).

از این رو وظیفه نهادهای نظام از جمله قوای قضایی است که به صورتی که مطلوب و مورد نظر اسلام و شایسته حاکمیت اسلامی است با مظاهر فساد در جامعه برخورد کند و مانع شیوع آن شود. وقتی نظام‌های غربی در مبارزه با حق جهت تثبیت باطل در سراسر اروپا حتی یک دختر محجبه را به مراکز آموزشی راه نمی‌دهند و هر که را که به حجاب روی آورد اخراج می‌کنند و در عین حال دعوای آزادی هم دارند و خود را پرچم دار آن می‌دانند، جا دارد نظام اسلامی در دفاع از منطق حق خود محکم بایستد و اجازه ندهد بیگانگان به راحتی با اشاره‌ای حتی مدل‌های پوشش جوانان ما را دو اختیار خود بگیرند. اری بدون توجه به این حقایق، انقلاب فرهنگی صالح و مصلح امکان ندارد.

۴. فهم غلط از مبانی دینی

در قرن دوم میلادی مسیح فردی به نام پولس از روحانیون مسیحی ایمان و عمل صالح را تفکیک کرد و اعلام کرد که صرف ایمان به مسیح و آیین او، حتی بدون عمل صالح موجب نجات است و عمل صالح باعث افزایش درجات می‌شود و عدم آن مشکلی ایجاد نمی‌کند (زیبایی نژاد، ۱۳۷۶: ۱۵۵).

از آنجا که این اعتقاد با روح عشرت طلبی عموم موافق بود بر جامعه مسیحی غالب شد و به طور عجیبی جا باز کرد و از آن تاریخ اعمال مخالف احکام دین مسیح علی رغم علم

مردم به این احکام از جمله بی‌حجابی و برهنگی در جامعه امروزی غربی رواج یافت. غربی‌ها تعمداً از روی نقشه حساب شده‌ای برای پیاده کردن همین تفکر در جامعه اسلامی کار کردند. به طوری که امروز گروهی پیدا شده‌اند که در عین تقید به برنامه‌های ظاهری دینی مثل حجاب و دعا و مراسم مذهبی بی‌حجاب یا بد‌حجابند و این همان تفکر خطرناکی است که امام از آن به عنوان اسلام آمریکایی یاد کرد و در قدیم طایفه مرجنه این عقیده را داشته‌اند که مورد لعن و نفرین مقصومان (ع) قرار گرفته‌اند (سبحانی، ۱۴۱۲ق: ۱۷۱).

در این رابطه صدها آیه و روایت صریح وجود دارد که به تصریح، ایمان بدون عمل صالح را فاقد ارزش می‌دانند. ضرورت دارد این دسته از آیات و روایات در بخش‌هایی از دروس عمومی دانشگاه به صورت روشن و مستدل تبیین شود تا مقابله‌ای در برابر تهاجم مرموز فکری غرب در این زمینه باشد.

نتیجه گیری

عوامل بسیاری وجود دارد که بر چگونگی رعایت حجاب در میان مردم کشور تأثیر گذار است. عواملی چون: برداشت غلط از رحمت الهی، غرب باوری، ضعف اعتقاد به معاد و فهم غلط از معانی دینی که هر کدام از این موارد خود به نوعی بر اعتقادات و باور‌های افراد جامعه تأثیر دارند که با شیوه‌های مختلفی از جمله آموزش صحیح و نشان دادن عواقب و زیان‌های موارد یاد شده می‌توان از شیوع این معضل جلوگیری کرد.

کتابنامه

- قرآن کریم.
- نهج البلاغه.
- مفاتیح الجنان.
- آل احمد، جلال. بی‌تا، رساله غرب زدگی. تهران: نشر رواق.

- نافلر، آلوین. ۱۳۶۲. موج سوم. ترجمه شهین دخت خوارزمی. تهران: نشر تو.
جوادی آملی، عبدالله. ۱۳۸۲. تسنیم. قم: اسراء.
- حر حاملی، محمدبن حسن. ۱۴۰۹ق. وسائل الشیعه. قم: موسسه آل الیت.
- زیبایی نژاد، محمدرضا. ۱۳۷۶. درآمدی بر تاریخ و کلام میحیت. قم: معاونت امور اساتید و دروس
معارف اسلامی.
- سبحانی، جعفر. ۱۴۱۲ق. اصول الحديث و احكامه. قم: مؤسسه نشر اسلامی.
- صدقوق، محمد ابن بابویه. ۱۴۰۳ق. خصال. قم: جامعه مدرسین.
- طباطبائی، سید محمدحسین. ۱۳۶۷. تفسیر المیزان. ترجمه مکارم شیرازی و سیدمحمدباقر موسوی. بی جا:
بنیاد علمی و فکری علامه طباطبائی.
- عبداللهی، محمد. ۱۳۵۲. تأثیر موسیقی بر اعصاب و روان. اصفهان: مطهر.
- _____ - بی تا. شعر و موسیقی. بی جا: بی تا.
- کلینی، یعقوب. ۱۳۶۰. اصول کافی. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- کنگره امام رضا. ۱۴۰۶ق. فقهالرضا. مشهد: بی تا.
- گاستون وایه. ۱۳۶۳. هنر اسلام در سده‌های نخستین. [بی جا]: بی تا.
- گنابادی، پروین. ۱۳۶۲. مقدمه ابن خلدون. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
- مغربی، نعمان. ۱۳۸۵ق. دعائم الاسلام. *المعرفة کا کتابخانہ علوم اسلامی*